

VAI TRÒ CỦA KHÁCH DU LỊCH TRONG THAM GIA BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG TỰ NHIÊN TẠI KHU DU LỊCH SA PA - LÀO CAI HIỆN NAY

Nguyễn Việt Anh

Tóm tắt: Khu du lịch Sa Pa, tỉnh Lào Cai là một trong những địa điểm du lịch phát triển nhất ở Việt Nam những năm gần đây. Lượng khách du lịch ngày càng tăng đã góp phần thúc đẩy khu du lịch Sa Pa ngày càng phát triển. Tuy nhiên, số lượng khách du lịch tăng lên nhanh chóng, cùng các hoạt động của khách du lịch tại đây cũng gây ra những ảnh hưởng tiêu cực đến môi trường tự nhiên và phát triển bền vững du lịch ở Sa Pa. Mục tiêu nghiên cứu của bài viết nhằm đánh giá thực trạng khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai, đồng thời bài viết phân tích 3 nhóm yếu tố ảnh hưởng đến việc khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên là: Yếu tố từ phía nhà nước, chính quyền địa phương; yếu tố từ phía các công ty du lịch và yếu tố từ khách du lịch.

Từ khóa: Bảo vệ môi trường tự nhiên; Du lịch bền vững; Vai trò của khách du lịch.

Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, phát triển du lịch đang là xu hướng của các quốc gia đang phát triển vì giá trị mà du lịch đem lại rất lớn. Năm 2019, Việt Nam lần đầu tiên đón 18 triệu lượt khách quốc tế, tăng 16,2% so với năm 2018. Giai đoạn từ năm 2015 đến năm 2019, lượng khách quốc tế đến Việt Nam đã tăng 2,3 lần từ 7,9 triệu lượt lên 18 triệu lượt, tốc độ tăng trưởng bình quân đạt 22,7% mỗi năm. Cùng với đó, World Travel Awards cũng vinh danh Việt Nam là điểm đến hàng đầu châu Á hai năm liên tiếp (2018, 2019), điểm đến văn hóa hàng đầu châu Á năm 2019, điểm đến ẩm thực hàng đầu châu Á năm 2019. Du lịch đã trở thành nhu cầu tất yếu, góp phần không nhỏ vào chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của đất nước và cải thiện chất lượng đời sống của người dân (Tổng cục du lịch Việt Nam, 2019).

Với vị trí địa lý thuận lợi và các tiềm năng đa dạng, đặc biệt là có các tài nguyên thiên

nhiên đặc sắc như thời tiết mát mẻ quanh năm, có đỉnh Phan Xi Păng – nóc nhà của Đông Dương, Sa Pa là một địa phương có vị thế rất quan trọng trong chiến lược phát triển du lịch của tỉnh Lào Cai. Trong những năm gần đây, du lịch Sa Pa phát triển mạnh, số lượng khách du lịch đến đây cũng tăng lên rất nhanh qua từng năm. Năm 2018, Sa Pa đón khoảng 2 triệu 420 nghìn lượt khách du lịch, tăng 14% so với năm 2017, 7 tháng đầu năm 2019, Sa Pa đón khoảng 3,3 triệu lượt khách du lịch, vượt tổng lượt khách đến Sa Pa năm 2018 (Ủy ban nhân dân huyện Sa Pa, 2019). Tuy nhiên, cùng với sự phát triển mạnh của du lịch thì môi trường tự nhiên ở đây cũng phải chịu sức ép rất lớn từ các hoạt động phát triển du lịch, du lịch phát triển nhanh kéo theo lượng rác thải từ hoạt động du lịch tăng nhanh, tạo áp lực lớn đến môi trường tự nhiên và môi trường xã hội ở địa phương này. Chỉ tính riêng lượng rác thải sinh hoạt tại trung tâm thị xã Sa Pa hiện nay đã là

29 tấn/ngày, tăng gấp 5 lần so với năm 2014 là 5,3 tấn/ngày (Ủy ban nhân dân huyện Sa Pa, 2019). Hiện tại, môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai vẫn giữ nguyên được những ưu đãi mà thiên nhiên ban tặng, nhưng nhìn vào lượng khách du lịch đến đây và lượng rác thải đang tăng rất nhanh trong những năm gần đây có thể thấy, chất lượng môi trường tại đây cũng ít nhiều bị ảnh hưởng bởi những hoạt động phục vụ công tác phát triển du lịch. Tuy nhiên, hiện nay chưa có một nghiên cứu nào đo lường các hành vi tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tại Sa Pa của khách du lịch, chính vì vậy, tác giả chọn vấn đề này để nghiên cứu.

Trên thế giới, các nghiên cứu về du lịch bền vững chủ yếu tập trung vào tìm hiểu quan điểm của cư dân và cộng đồng dân cư bản địa cũng như các công ty du lịch trong khi xem xét từ góc độ khách du lịch thường bị bỏ quên, du lịch có trách nhiệm sẽ góp phần giảm thiểu tác động tiêu cực của du lịch đến cộng đồng và môi trường địa phương (Robert Caruana, 2014). Khách du lịch là yếu tố trung tâm để thúc đẩy du lịch bền vững phát triển, trong đó có cả yếu tố bền vững về môi trường. Việc khách du lịch có trách nhiệm trong quá trình du lịch phụ thuộc vào các hướng dẫn của điểm đến du lịch (Davina Stanford, 2009). Trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19, khách du lịch có thể tham gia du lịch trách nhiệm bằng cách cung cấp thông tin và các giải pháp thân thiện với môi trường (Sarah Eichelberger, 2021). Bên cạnh đó, điểm đến du lịch sẽ kích thích những hành vi du lịch có trách nhiệm của khách khi cung cấp đầy đủ thông tin về môi trường và tuyên truyền cho du khách (Cristiane Salome Ribeiro Costa, 2015). Khách du lịch có thái độ tích cực đối với du lịch bền vững, tuy nhiên việc chỉ một số ít khách du lịch có hành động du lịch trách nhiệm trong thực tế đang là một rào cản hướng tới du lịch bền vững (Adriana Budeanu, 2007).

Ở Việt Nam, khách du lịch chưa hiểu nhiều và thực hành nhiều về du lịch có trách nhiệm, như việc sử dụng túi ni-lông còn phổ biến, chưa vứt rác đúng nơi quy định (Nguyễn Thị Thanh Nga, 2018). Trong bối cảnh du lịch tại Sa Pa - Lào Cai ngày càng phát triển, lượng khách du lịch tăng nhanh chóng qua từng năm khiến cho áp lực đến môi trường tự nhiên tại khu du lịch tăng lên. Thực tiễn này đặt ra câu hỏi làm thế nào để có thể phát huy vai trò của khách du lịch trong bảo vệ môi trường tự nhiên? Dựa vào dữ liệu nghiên cứu của Đề tài “Nghiên cứu sự tham gia của khách du lịch trong việc bảo vệ môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai” (Nguyễn Việt Anh, 2021), bài viết này phân tích vai trò và các yếu tố ảnh hưởng đến việc tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai và đề xuất một số biện pháp thúc đẩy khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên trong tương lai.

1. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

1.1. Cách tiếp cận

Theo Luật Bảo vệ Môi trường năm 2014, hoạt động bảo vệ môi trường là hoạt động giữ gìn, phòng ngừa, hạn chế tác động xấu đến môi trường; khắc phục ô nhiễm, suy thoái, cải thiện, phục hồi môi trường; khai thác, sử dụng hợp lý tài nguyên thiên nhiên nhằm giữ gìn môi trường trong lành (Luật Bảo vệ Môi trường, 2014).

Các hoạt động, hành vi bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch có thể kể đến như: vứt rác thải đúng nơi quy định; sử dụng các sản phẩm thân thiện với môi trường tự nhiên; thu gom rác thải, sử dụng các phương tiện di chuyển thân thiện với môi trường; tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường do chính quyền, công ty du lịch triển khai; đi vệ sinh đúng nơi quy định; tuyên truyền cho khách du lịch khác; chia sẻ thông tin bảo vệ môi trường tự nhiên lên mạng xã hội; chấp hành pháp luật về bảo

vệ môi trường. Trong bài viết này, tác giả không đo lường hoạt động đi vệ sinh đúng nơi quy định của khách du lịch vì hoạt động này mang tính nhạy cảm, khó điều tra.

Bài viết này đánh giá 3 nhóm yếu tố ảnh hưởng đến du lịch bền vững gồm nhóm các yếu tố từ phía nhà nước, chính quyền địa phương; yếu tố từ phía các công ty du lịch và yếu tố từ khách du lịch (trình độ học vấn, nghề nghiệp, độ tuổi, giới tính).

1.2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp chọn mẫu

Mẫu nghiên cứu được chọn theo phương pháp chọn mẫu thuận tiện những khách du lịch Việt Nam đến khu du lịch Sa Pa - Lào Cai. Do ảnh hưởng của dịch bệnh COVID-19 nên lượng khách quốc tế đến Sa Pa rất ít, chính vì vậy, tác giả chỉ nghiên cứu nhóm khách du lịch là người Việt Nam. Tác giả nghiên cứu nhóm khách du lịch đi theo đoàn do công ty du lịch tổ chức, có thời gian lưu trú từ 3-4 ngày để đánh giá được yếu tố tác động từ phía các công ty, tổ chức du lịch đến việc khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên.

Phương pháp thu thập thông tin

Nghiên cứu tiến hành phỏng vấn 250 khách du lịch Việt Nam tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai trong khoảng thời gian từ tháng 9/2020 đến tháng 02/2021, nhóm khách du lịch đi theo đoàn do công ty du lịch tổ chức, có thời gian lưu trú từ 3-4 ngày, khách du lịch có độ tuổi từ 18 tuổi trở lên (nhóm khách du lịch dưới 18 tuổi chưa thật sự rõ ràng về luật pháp). Nội dung bảng hỏi xoay quanh việc tìm hiểu nhận thức và đo lường việc tham gia của khách du lịch trong việc bảo vệ môi trường tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai cũng như 3 nhóm yếu tố tác động đến việc tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch.

Công thức lấy mẫu: Tổng lượng khách du lịch đến Sa Pa năm 2019 là 3.294.000 khách, 6 tháng đầu năm 2020 do ảnh hưởng của dịch COVID-19, lượng khách du lịch đến Sa Pa đạt 907.946 khách, giảm 67% so với cùng kỳ năm 2019, trong tình hình dịch bệnh diễn biến phức tạp, lượng khách du lịch đến Sa Pa năm 2020 không thể cao hơn so với năm 2019, chính vì vậy tác giả lấy tổng lượng khách du lịch năm 2019 làm tiêu chuẩn để đo lường mẫu. Tác giả tính cỡ mẫu theo công thức của Phạm Văn Quyết (2001) (Hộp 1).

HỘP 1. CÔNG THỨC TÍNH MẪU

$$n = \frac{Nt^2 \times pq}{Nu^2 + t^2pq}$$

Trong đó: n: Dung lượng mẫu cần chọn

N: Tổng thể nghiên cứu

t: Hệ số tin cậy của thông tin

u: Phạm vi sai số chọn mẫu

pq: Phương sai và tiêu thức thay thế phiên (0,25)

Do $p+q=100\% = 1$ và $p=1-q$ (tức là $p = q = 0,5$ và $pq = 0,25$)

Trong 3.294.000 khách du lịch đến Sa Pa, với mức độ yêu cầu tin cậy là 99,7% ($t=3$), sai số không vượt quá 10% (0,1). Áp dụng công thức trên ta có:

$$n = \frac{3294000 \times 3^2 \times 0,25}{3294000 \times 0,1^2 + 3^2 \times 0,25} = 225 \text{ khách}$$

Từ kết quả trên, tác giả lấy 250 mẫu nghiên cứu là 250 khách du lịch đến Sa Pa.

Ngoài ra, nghiên cứu còn tiến hành phỏng vấn sâu 20 khách du lịch đến Sa Pa và 03 cán bộ Phòng Tài nguyên - Môi trường thị xã Sa Pa, chủ đề phỏng vấn xoay quanh việc tham gia bảo vệ môi trường của khách du lịch đến đây.

2. Hiện trạng phát triển du lịch và môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai

BẢNG 1. SỐ LƯỢNG KHÁCH DU LỊCH Ở SAPA TRONG GIAI ĐOẠN 2015 - 2019

STT	Năm	Số lượng khách (người)	Bình quân số ngày lưu trú/ lượt khách
1	2015	1,308,058	2,22
2	2016	1,620,000	2,26
3	2017	1,972,000	2,33
4	2018	2,420,000	2,38
5	2019	3,294,000	2,4

Nguồn: Báo cáo kết quả thực hiện nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2015-2020; nhiệm vụ giải pháp trọng tâm giai đoạn 2020-2025, Thị xã Sa Pa.

Số lượng khách du lịch tăng mạnh trong những năm gần đây đã góp phần phát triển thị xã Sa Pa nói riêng và tỉnh Lào Cai nói chung. Chỉ trong 5 năm từ 2015-2019, số lượng khách du lịch đến Sa Pa đã tăng lên hơn 2 lần, từ 1,3 triệu lượt khách lên 3,3 triệu lượt khách. Tuy nhiên, số lượng khách du lịch đến Sa Pa tăng nhanh chóng cũng làm tăng sức ép đến môi trường tự nhiên nơi đây. Du lịch phát triển nhanh kéo theo lượng rác thải từ hoạt động du lịch tăng nhanh, tạo áp lực lớn đến xử lý và bảo vệ môi trường.

Theo báo cáo công tác bảo vệ môi trường năm 2019 của Ủy ban nhân dân thị xã Sa Pa, hiện nay tốc độ phát triển đô thị của thị xã Sa Pa diễn ra khá nhanh, việc xây dựng mới, cải tạo các công trình xây dựng, các hoạt động phục vụ du lịch gây nhiều tác động đến môi trường. Chỉ tính riêng lượng rác thải rắn sinh hoạt hiện nay đã là 28 tấn/ngày, tăng gấp 5 lần so với năm 2014 là 5,3 tấn/ngày. Tổng lượng nước thải sinh hoạt tại Sa Pa là 6.300m³/ngày,

Sa Pa với thế mạnh to lớn về cảnh quan thiên nhiên và văn hóa nên đã thu hút số lượng khách du lịch ngày càng gia tăng. Kết quả thống kê số lượng khách du lịch đến Sa Pa trong những năm gần đây thể hiện trong Bảng 1.

lượng nước thải này chưa có nhà máy xử lý tập trung nên đang gây ô nhiễm nguồn nước suối Ngòi Đum và suối Mường Hoa, một số khu vực các khe suối bị san lấp, lấn chiếm, thu hẹp dòng chảy gây úng ngập cục bộ, cản trở lưu thông dòng chảy. Bụi, khí thải và tiếng ồn tập trung chủ yếu trong khu vực đô thị của thị xã Sa Pa và một số khu vực xây dựng các công trình phục vụ du lịch, nâng cấp đường giao thông có xu hướng tăng lên, nồng độ bụi, khí thải tại một số nơi trong khu vực đô thị và những nơi tập trung xây dựng đang vượt quá mức quy định 1,5 lần. Quá trình xây dựng tại đây diễn ra mạnh trong thời gian vừa qua đã tăng nhanh lượng chất thải rắn xây dựng, chất thải rắn xây dựng chưa được phân loại trước khi đổ vào bãi chứa, hiện đang đổ tất cả vào khu bãi chứa chất thải rắn xây dựng gây mất cảnh quan và bồi lắng, có nguy cơ gây ô nhiễm môi trường đất và nước trong khu vực (Ủy ban nhân dân huyện Sa Pa, 2019).

3. Sự tham gia của khách du lịch trong bảo vệ môi trường tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai

3.1. Hoạt động vứt rác đúng nơi quy định

Hoạt động vứt rác thải đúng nơi quy định là một hoạt động quan trọng trong việc bảo vệ môi trường, giữ gìn cảnh quan khu du lịch. Qua nghiên cứu đối với hoạt động vứt rác thải đúng nơi quy định, tỉ lệ khách du lịch có hoạt động này chiếm tỉ lệ nhỏ. Phần lớn khách du lịch lúc làm lúc không. Tỉ lệ khách không vứt rác thải đúng nơi quy định là 69,2% trong khi 30,8% ít thực hiện điều này. Điều này sẽ làm cho cảnh quan môi trường mất đi nét đẹp tự nhiên, gây sức ép cho địa phương trong vấn đề thu gom rác thải và giữ gìn cảnh quan. Qua kết quả phỏng vấn sâu khách du lịch, đa phần là do khách du lịch tiện tay, vô ý vứt rác ra đường theo thói quen.

3.2. Hoạt động sử dụng các sản phẩm thân thiện với môi trường

Trong những năm gần đây, phong trào sử dụng sản phẩm thân thiện với môi trường trong quá trình du lịch ngày càng phổ biến và nhận được sự quan tâm của nhiều người. Tuy vậy, trào lưu này chưa được khách du lịch quan tâm thực hiện. Qua kết quả nghiên cứu khảo sát, tỉ lệ khách du lịch thường xuyên sử dụng các sản phẩm thân thiện môi trường (túi vải, túi giấy, ống hút bằng tre, cốc giấy,...) trong quá trình du lịch tại Sa Pa là rất thấp, cùng với đó khách du lịch ít khi sử dụng sản phẩm thân thiện với môi trường trong quá trình đi du lịch chiếm tỉ lệ rất cao. Hơn 96% khách du lịch trả lời họ ít sử dụng sản phẩm thân thiện với môi trường; 0,8% khẳng định không làm và chỉ có 2,8% thường xuyên làm việc này. Kết quả phỏng vấn sâu khách du lịch cho thấy, việc sử dụng túi nilon, chai nhựa và các sản phẩm không thân thiện với môi trường khác đã trở thành thói quen của đại đa số người Việt Nam và điều này khó có thể từ bỏ trong khoảng thời gian ngắn.

3.3. Hoạt động sử dụng phương tiện di chuyển thân thiện môi trường

Việc sử dụng các phương tiện tham gia giao thông thân thiện với môi trường (xe đạp, xe điện) sẽ giúp giảm lượng lớn khí thải từ các phương tiện giao thông, góp phần bảo vệ môi trường tự nhiên. Qua kết quả nghiên cứu khảo sát về mức độ sử dụng các phương tiện di chuyển thân thiện với môi trường tự nhiên (đi xe đạp, đi bộ, đi xe điện), tỉ lệ khách du lịch thường xuyên di chuyển bằng các phương tiện thân thiện với môi trường rất thấp (5,6%), tỉ lệ không sử dụng và không thường xuyên sử dụng các phương tiện di chuyển thân thiện với môi trường rất cao (tương ứng 32,8% và 61,1%).

Kết quả điều tra cho thấy, việc sử dụng các phương tiện gây ô nhiễm môi trường (xe máy, ô tô) trong quá trình du lịch tại Sa Pa là rất phổ biến. Hầu hết khách du lịch đều có nhận thức rõ ràng về ích lợi của việc sử dụng phương tiện giao thông xanh đối với môi trường tự nhiên, tuy nhiên họ không chọn hoặc ít chọn phương tiện di chuyển thân thiện với môi trường vì thời gian lưu trú không lâu (khoảng 3-4 ngày) nên cần các phương tiện di chuyển nhanh để tham quan được nhiều nơi. Bên cạnh đó, đa số cửa hàng cho khách du lịch thuê xe chủ yếu là cho thuê xe máy, rất ít các cửa hàng cho thuê xe điện hay xe đạp, khách du lịch muốn thuê xe đạp hay xe điện làm phương tiện di chuyển cũng trở nên khó khăn, điều này cũng góp phần làm tăng cao tỉ lệ khách du lịch không làm hoạt động này.

3.4. Hoạt động tham gia dọn dẹp vệ sinh tại khu du lịch

Hoạt động khuyến khích khách du lịch tham gia các hoạt động dọn dẹp vệ sinh tại các khu du lịch đang được nhiều địa phương triển khai, ở Sa Pa cũng có những hoạt động như vậy nhằm tăng tỉ lệ khách du lịch bảo vệ môi trường. Các chương trình chung tay bảo vệ môi trường do chính quyền Sa Pa tổ chức cũng

đều nhận được sự hưởng ứng của khách du lịch, tuy nhiên kết quả khảo sát cho thấy hoạt động hưởng ứng tham gia dọn dẹp vệ sinh khu du lịch tại khu du lịch Sa Pa của du khách là rất thấp, chưa thường xuyên.

Kết quả điều tra cho thấy, toàn bộ khách du lịch được nghiên cứu đều không làm (98,8%) hoặc ít tham gia (1,2%) các hoạt động dọn dẹp vệ sinh tại khu du lịch. Qua kết quả phỏng vấn sâu, đa phần khách du lịch không thích làm các công việc dọn dẹp khi đi du lịch nghỉ ngơi. Bên cạnh đó, một bộ phận khách du lịch cho rằng, có rất ít tổ chức du lịch tổ chức, phát động việc dọn dẹp vệ sinh tại khu du lịch cho khách nên dù nhiều khách du lịch muốn tham gia hoạt động này cũng không thể tham gia.

3.5. Tuyên truyền cho khách du lịch khác

Khách du lịch đến Sa Pa cũng không thường xuyên tuyên truyền cho người khác về bảo vệ môi trường. Khoảng 88% khách ít khi tuyên truyền cho khách du lịch khác về bảo vệ môi trường tại nơi đến; 3,6% khách không làm việc này và chỉ có 8,4% thường xuyên làm. Điều này là hợp lý do bản thân du khách cũng ít có hành động bảo vệ môi trường, cảnh quan khu du lịch.

4. Các yếu tố ảnh hưởng đến việc tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch tại khu du lịch Sa Pa – Lào Cai

4.1. Yếu tố từ phía nhà nước, chính quyền địa phương

Với chủ trương “phát triển kinh tế đi đôi với bảo vệ môi trường” của Đảng và Nhà nước ta, trong những năm qua công tác bảo vệ môi trường luôn được Đảng và chính quyền thị xã Sa Pa quan tâm. Công tác tuyên truyền, vận động khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường luôn được chính quyền địa phương thường xuyên thực hiện (hơn 90%).

Kết quả điều tra cho thấy, chính quyền thị xã Sa Pa rất tích cực trong công tác tuyên truyền cho khách du lịch cùng chung tay tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên. Cùng với đó, 100% khách du lịch đều đánh giá từ mức thuận lợi trở lên khi tiếp cận thông tin về bảo vệ môi trường từ các kênh cung cấp thông tin của địa phương. Điều này chứng tỏ chính quyền địa phương đã có các phương thức tuyên truyền rất tốt cho khách du lịch tại đây về bảo vệ môi trường. Tuy hiệu quả chưa được đánh giá chính xác, điều này góp phần làm gia tăng tỉ lệ khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên khi đi du lịch tại Sa Pa.

4.2. Yếu tố từ các công ty du lịch

Các công ty du lịch đóng vai trò hết sức quan trọng trong việc thúc đẩy tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch tại Sa Pa - Lào Cai. Tuy nhiên, kết quả nghiên cứu cho thấy nhiều công ty du lịch vẫn chưa thật sự quan tâm đến việc thúc đẩy khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường, tỉ lệ các công ty du lịch tuyên truyền cho khách du lịch cùng chung tay tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên khi đi du lịch tại đây còn thấp (87% ít thực hiện; 3% không thực hiện và 10% thường xuyên thực hiện). Điều này làm tăng tỉ lệ khách du lịch không tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường. Bên cạnh đó, kết quả phỏng vấn sâu khách du lịch đối với hoạt động tham gia dọn dẹp vệ sinh tại khu du lịch cũng có thể thấy rằng các tổ chức du lịch ít khi phát động, tổ chức các hoạt động dọn dẹp vệ sinh môi trường cho khách du lịch.

4.3. Yếu tố từ khách du lịch

Trình độ học vấn

Trình độ học vấn là yếu tố ảnh hưởng rất nhiều đến nhận thức của con người, đa số người có học vấn cao sẽ nhìn nhận về một vấn đề trong xã hội theo nhiều chiều hướng, khía cạnh hơn so với người có trình độ học vấn

thấp. Thực trạng tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch tại Sa Pa nhiều hay ít cũng có sự tác động của yếu tố trình độ học vấn. Qua Bảng 1 ở dưới có thể thấy, tỉ lệ khách du lịch vứt rác thải không đúng nơi quy định cao nhất ở nhóm khách du lịch không đi học và giảm dần đều ở các nhóm có trình độ

học vấn tăng lên, bên cạnh đó tỉ lệ khách du lịch thường xuyên vứt rác đúng nơi quy định cũng cao nhất ở nhóm có trình độ học vấn cao và giảm dần ở các nhóm còn lại. Kết quả này cũng tương tự ở các hoạt động bảo vệ môi trường khác.

BẢNG 2. HÀNH ĐỘNG VỨT RÁC ĐÚNG NƠI QUY ĐỊNH THEO TRÌNH ĐỘ HỌC VẤN

TT	Mức độ tham gia hoạt động vứt rác thải đúng nơi quy định	Trình độ học vấn									
		Không đi học		Dưới 12/12		12/12		Cao đẳng, Đại học		Trên đại học	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Không làm	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Ít làm	27	100	23	92	43	81,3	62	69,7	23	41,4
3	Thường xuyên làm	0	0	2	8	10	18,7	27	30,3	33	58,9
Tổng		27	100	25	100	53	100	89	100	56	100

Nguồn: Số liệu điều tra 2020.

Độ tuổi

Kết quả khảo sát ở Bảng 3 cho thấy, tỉ lệ khách du lịch thường xuyên tham gia bảo vệ môi trường tỉ lệ thuận với độ tuổi của khách,

nhóm khách du lịch có độ tuổi từ 30 tuổi trở lên thường xuyên tham gia bảo vệ môi trường hơn nhóm khách du lịch có độ tuổi dưới 30.

BẢNG 3. HÀNH ĐỘNG VỨT RÁC THẢI ĐÚNG NƠI QUY ĐỊNH THEO ĐỘ TUỔI

TT	Mức độ tham gia hoạt động vứt rác thải đúng nơi quy định của khách du lịch tại Sa Pa	Độ tuổi							
		Từ 18 - dưới 30		Từ 30 - dưới 45		Từ 45 - dưới 60		Trên 60	
		N	%	N	%	N	%	N	%
1	Không làm	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Ít làm	60	98,3	55	74,4	42	76,4	17	28,3
3	Thường xuyên làm	1	1,7	19	25,6	13	23,6	43	71,7
Tổng		61	100	74	100	55	100	60	100

Nguồn: Số liệu điều tra 2020.

Tuy nhiên, cũng có một số hoạt động bảo vệ môi trường tự nhiên mà nhóm khách du lịch trẻ tuổi thực hiện nhiều hơn như hoạt động sử dụng các phương tiện thân thiện với môi trường trong quá trình du lịch và hoạt động

chia sẻ thông tin về bảo vệ môi trường lên các trang mạng xã hội như facebook, zalo.

Nghề nghiệp

Khảo sát cũng cho thấy, nhóm khách du lịch làm công chức, viên chức và nhóm người

đã nghỉ hưu thường xuyên tham gia tuyên truyền về bảo vệ môi trường hơn các nhóm nghề nghiệp khác. Điều này là tất yếu vì tương tự như khi khảo sát đối với yếu tố trình độ học vấn và độ tuổi, ở đây nhóm người có công việc là công chức, viên chức cũng là những người có trình độ học vấn cao.

Giới tính

Kết quả khảo sát cho thấy khách du lịch nữ giới có tỉ lệ tham gia bảo vệ môi trường tốt hơn nam giới. Chẳng hạn, với việc tuyên truyền về bảo vệ môi trường cho người khác, nữ du khách thường xuyên làm chiếm tỷ lệ 5,6%; ít làm là 79,6%. Tỷ lệ này ở nam giới tương ứng là 2,2% và 73,2%. Bên cạnh đó, nam giới cũng ít sử dụng các sản phẩm thân thiện với môi trường hơn so với nữ giới, tỉ lệ nữ giới thường xuyên sử dụng các sản phẩm thân thiện với môi trường là 5,5%, tỉ lệ này ở nam giới chỉ là 0,8%.

Kết quả phỏng vấn sâu cho biết, việc nữ giới tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tốt hơn nam giới là do bản chất của nữ giới là luôn cẩn thận và luôn cố gắng giữ hình ảnh đẹp đẽ trong mắt mọi người. Do đó, nữ giới vứt rác bừa bãi ít hơn nam giới và tỉ lệ nữ giới làm công tác dọn dẹp vệ sinh môi trường cũng cao hơn nam giới.

Kết luận

Nghiên cứu này cho thấy, khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa -Lào Cai là chưa tốt, tỉ lệ khách du lịch ít tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường tự nhiên còn rất cao. Đồng thời, nghiên cứu đã phân tích được 3 nhóm yếu tố ảnh hưởng đến việc khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên là: yếu tố từ phía nhà nước, chính quyền địa phương; yếu tố từ phía các công ty du lịch và yếu tố từ khách du lịch. Theo kết quả nghiên cứu, yếu tố từ phía chính sách của nhà nước và chính quyền địa phương

có tác động tích cực đến việc tăng tỉ lệ khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tại Sa Pa. Bên cạnh đó yếu tố từ phía các công ty du lịch đang gây ảnh hưởng lớn đến việc thúc đẩy khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường và yếu tố bản thân khách du lịch như trình độ học vấn, nghề nghiệp, độ tuổi, giới tính cũng có ảnh hưởng đến tỉ lệ khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên tại Sa Pa.

Thông qua nghiên cứu tác giả có một số đề xuất kiến nghị sau:

Đối với nhà nước và chính quyền địa phương

- Cần phát động và tổ chức nhiều hơn nữa các hoạt động bảo vệ môi trường mà khách du lịch có thể tham gia để nâng cao khả năng chung tay tham gia bảo vệ môi trường của khách du lịch nói chung và cũng từ đó cổ vũ và khuyến khích các khách du lịch khác cùng tham gia.

- Tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục cho khách du lịch về ích lợi và trách nhiệm của bản thân đến môi trường tự nhiên để từ đó nâng cao tỉ lệ tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên.

- Khuyến khích các hộ gia đình kinh doanh cho thuê xe máy chuyển sang cho thuê các phương tiện thân thiện với môi trường hơn như xe đạp, xe điện.

Đối với các công ty du lịch

- Các tổ chức du lịch cần có cái nhìn sâu sắc hơn về vai trò và trách nhiệm của mình trong việc thúc đẩy khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường, không tập trung về lợi ích kinh tế trước mắt mà không có các biện pháp tăng cường việc tham gia bảo vệ môi trường tự nhiên của khách du lịch. Du lịch có phát triển bền vững thì các tổ chức du lịch mới phát triển lâu dài.

Đối với khách du lịch

- Thường xuyên nâng cao nhận thức và hiểu biết của bản thân về bảo vệ môi trường, cũng như nắm được tầm quan trọng của việc bảo vệ môi trường. Khách du lịch cần học hỏi để trở thành những du khách du lịch có trách nhiệm.

- Tích cực tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường do chính quyền khu du lịch hay các công ty du lịch tổ chức, việc không tham gia hoặc ít tham gia sẽ làm cho hoạt động bảo vệ môi trường đó khó có thể tồn tại.

Nghiên cứu này còn có nhiều hạn chế: do ảnh hưởng nghiêm trọng của dịch bệnh Covid-19 nên nghiên cứu này mới chỉ khảo sát được nhóm khách du lịch là người Việt Nam; chưa đánh giá, so sánh được tỉ lệ tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường của nhóm khách nước ngoài và nhóm khách Việt Nam. Bên cạnh đó, nghiên cứu này mới chỉ tập trung vào nhóm khách du lịch do công ty du lịch, lữ hành tổ chức, chưa đánh giá được nhóm khách du lịch đi theo gia đình hoặc du lịch phượt.

Tài liệu tham khảo

1. Adriana Budeanu (2007). Sustainable tourist behaviour - A discussion of opportunities for change, *International Journal of Consumer Studies*, 31(5), pp.499-508.
2. Cristiane Salome Ribeiro Costa (2015). Sustainability and tourist behavior: a discussion in the light of environmental psychology, *REVISTA DE ADMINISTRAÇÃO DA UFSM*, 8, pp.35-4.9.
3. Davina Stanford (2009). Exceptional visitors: Dimensions of tourist responsibility in the context of New Zealand, *Journal of Sustainable Tourism*, 16, pp.258-275.
4. Quốc Hội (2014). *Luật Bảo vệ môi trường*, Hà Nội.
5. Nguyễn Việt Anh (2021). *Kết quả khảo sát đề tài “Nghiên cứu sự tham gia của khách du lịch trong việc bảo vệ môi trường tự nhiên tại khu du lịch Sa Pa - Lào Cai”*, Lào Cai.
6. Nguyễn Thị Thanh Nga (2018). Nghiên cứu nhận thức của khách du lịch về du lịch trách nhiệm tại thành phố Huế, *Hội thảo “Phát triển Du lịch bền vững ở miền Trung Việt Nam và Asean”*, tr 345-365.
7. Robert Caruana (2014). Tourists’ accounts of responsible tourism, *Annals of Tourism Research*, 46, pp. 115-129.
8. Sarah Eichelberger (2021). Exploring the role of tourists: Responsible behavior triggered by the COVID-19 pandemic, *Sustainability*, 13, pp.1-14.
9. Tổng cục du lịch Việt Nam (2019). *Báo cáo tổng kết phát triển ngành du lịch Việt Nam năm 2019*, Hà Nội.
10. Ủy ban nhân dân huyện Sa Pa (2019). *Báo cáo kết quả thực hiện nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội năm 2019; Nhiệm vụ giải pháp trọng tâm năm 2020 - thị xã Sa Pa*, Lào Cai.
11. Ủy ban nhân dân huyện Sa Pa (2019). *Báo cáo công tác bảo vệ môi trường năm 2019; Nhiệm vụ và giải pháp thực hiện nhiệm vụ năm 2020*.
12. Ủy ban nhân dân thị xã Sa Pa (2020). *Báo cáo kết quả thực hiện nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2015-2020; Nhiệm vụ giải pháp trọng tâm giai đoạn 2020-2025*, Lào Cai.

Thông tin tác giả:

1. Nguyễn Việt Anh, ThS.

- Đơn vị công tác: Phân hiệu Đại học Thái Nguyên tại tỉnh Lào Cai.

- Địa chỉ email: anhnv@tnu.edu.vn

Ngày nhận bài: 20/4/2021

Ngày nhận bản sửa: 7/7/2021

Ngày duyệt đăng: 15/8/2021